

نامه انسان‌شناسی

دوره اول، شماره چهارم، پاییز و زمستان ۱۳۸۲

صص. ۲۶۹-۲۷۱

چراغعلی اعظمی سنگسری

فرهنگ شناس

۱۳۸۱-۱۳۰۳

حمید مستخدمین حسینی*

پرواز را به خاطر بسیار
پرنده مردنی‌ست.

فروغ فرخزاد

به‌خصوص خود، سنگسر به معنای واقعی کلمه عشق می‌ورزید و در این زمینه‌ها مطالعات و تحقیقات بسیار وسیعی انجام داده بود که گواه این مدعا، آثار بزرگی است که از خود برجای گذاشته است.

استاد اعظمی آثار پژوهشی خود را از سن ۳۰ سالگی آغاز و کتب و مقالات متعدد ایشان از مرز یکصد اثر گذشته است که در بیشتر کتاب‌خانه‌های مهم دنیا از جمله امریکا، انگلستان، سوئد، ایتالیا و ... در دسترس علاقمندان و پژوهش‌گران می‌باشد.

آثار استاد را می‌توان به پنج دسته موضوعی تقسیم کرد:

۱- سنگسرشناسی: در این زمینه اثر گران‌سنگ ایشان کتاب *واژه‌نامه سنگسری* است که برای تدوین آن مدت ۱۸ سال در زمینه‌گوش سنگسری تحقیق و پژوهش کرد. این واژه‌نامه شامل متجاوز از پانزده هزار واژه سنگسری است و دارای مقدمه‌ای

استاد چراغعلی اعظمی سنگسری در سال ۱۳۰۳ شمسی در یکی از خانواده‌های اصیل خلیخون سنگسری به دنیا آمد و در دامان پسر و مادری فرهنگ‌دوست و در بیلاق‌های سرسبز و دامنه کوه‌های البرز مرکزی، میان مردمان غیور ایل سنگسری رشد و نمو پیدا کرد و توانست با تلاش‌های خود به مدارج بالایی در مجامع بین‌المللی علمی دست یابد. او با خط و زبان فارسی میانه (پهلوی) آشنایی کامل داشت و با زبان فارسی کهن و خط میخی مربوط به زمان هخامنشیان نیز آشنا بود و واژه‌نامه خط میخی را به عنوان راه‌گشای خط میخی به صورت زیراکس منتشر کرد. او هم‌چنین خط کوفی را نیز به سهولت می‌خواند. به ایران‌شناسی و ایران و

راهنمای پایان‌نامه آقای گرنات ویندفور^۱ در مورد سنگسر به نام: *Verlamorpheme im Sangesari*, 1965 شخص هم‌کار استاد در تدوین واژه‌نامه سنگسری شد.

۲- **متون پهلوی:** شامل مقالاتی از جمله: *آثار الباقیه و متون پهلوی* (۱۳۳۸)، *واژه‌های هم‌سان در پهلوی و سنگسری* (۱۳۷۰)، *خط در نوشته‌های پهلوی (فارسی میانه)* (۱۳۶۴) و *واژه‌های مرکب در زبان پهلوی* (۱۳۶۰).

۳- **تاریخ:** تاریخ سنگسر این کتاب اجمالی از تاریخ سنگسر از باستانی‌ترین روزگاران تا انقلاب مشروطیت است که در سال ۱۳۷۱ منتشر گردید. *گاوبارگان پادوسپانی* کتابی که برداشت از تاریخ ساسانیان را به کلی تغییر داده است و در مورد بازماندگان ساسانیان در رویان است و ثابت کرده است ساسانیان به سال ۳۱ هجری منقرض نشدند بلکه شاخه‌ای کوچک از این خاندان تا سال ۱۰۰۶ هجری در بخش غربی طبرستان فرمانروائی می‌کردند. مقالاتی که در این زمینه به نگارش در آورده‌اند عبارتند از: *پندار ایرانیان باستان درباره خورشید، ماه و ستارگان*، (۱۳۶۸) *پسوس هورستان (آئین گله‌داری در روزگار باستان)* (۱۳۷۲)، *درباره گاوبارگان پادوسپانی* (۱۳۶۸) و ...

۴- **سکه‌شناسی:** در این رابطه مقالات ایشان عبارت‌اند از: *۲۵ قرن سرگذشت سکه در ایران* (۱۳۵۴)، *تحول سکه در ایران از دوره هخامنشی تا اوایل دوره اسلامی* (۱۳۴۹)، *سکه‌ای یکتا و بی‌همتا از دژ الموت* (۱۳۴۹)، *سکه‌های ایران در عهد*

مفصل در مورد دستور زبان سنگسری و همچنین یادداشت‌هایی درباره وضع گویش‌شناسی سنگسری و تاریخچه واژه‌نامه‌ها و همچنین شامل پیوستی از ضرب‌المثل‌ها است. مقدمات تنظیم علمی آن به سه زبان سنگسری، فارسی و انگلیسی با نظر اتحادیه جهانی ایران‌شناسی و با هدایت و همکاری ایران‌شناسان آلمانی از دانشگاه هامبورگ و ایران‌شناسان امریکایی از دانشگاه میشیگان و به هزینه دانشگاه میشیگان و مؤسسه انتشاراتی فرانکلین فراهم گردید و منتشر شد (۱۳۵۱) و این اثر هم اکنون نایاب است در مجله راهنمای کتاب (۱۳۵۲) در مورد این کتاب چنین می‌خوانیم: «*اثری است کاملاً علمی. بدون تردید نخستین کتابی است که در ایران بدین اسلوب استوار درباره یک لهجه مهم ایرانی نشر می‌شود.*»
کار دیگری در این زمینه کاربرد واژه سنگسری که به کمک پدر و مادر خود (سلطانعلی و مریم) برای نشان دادن کاربرد واژه سنگسری در قالب جمله و در دو جلد، در ۱۲ بخش فراهم گردیده و توسط فرهنگستان زبان و ادب فارسی در سال ۱۳۷۲ در تعداد اندک تکثیر و توزیع شد
مقالات استاد در مورد سنگسرشناسی عبارتند از: *باورهای عامیانه سنگسر* (۱۳۴۹)، *برابری لغات برهان قاطع و واژه‌نامه سنگسری* (۱۳۵۶)، *جشن‌های ملی سنگسر* (۱۳۴۷)، *گاه‌نامه سنگسری* (۱۳۴۷) *The Sangesari Calender*.
درمان بیماری‌ها و زخم‌ها در سنگسر (۱۳۵۵)، *سنگسر و یادگارهای باستان* (۱۳۶۱)، ... و همچنین آقای اعظمی

^۱ - Gernot Windfuhr

- راهنمای کتاب (مجله)، فروردین و خرداد ۱۳۵۲، سال شانزدهم، شماره‌های ۱، ۲، ۳.
- سپاهان (مجله) ۴۱- ۱۳۳۸ شماره‌های مختلف جمعاً ۱۳ شماره.
- گوهر (نشریه)، ۱۳۵۱، شماره یکم.
- مسرز پرگهر نامگانی استاد علی سامی، ۱۳۷۲، به کوشش محمود طاوی شیراز. نوید شیراز، جلد دوم.
- نامواره دکتر محمود افشار، ۱۳۷۰، جلد شش.
- هنر و مردم (مجله)، ۱۳۴۹، شماره ۱۰۰.
- هنر و مردم (مجله)، ۱۳۴۹، شماره ۹۲ و ۹۳.
- هنر و مردم (مجله)، ۱۳۵۱، شماره ۱۱۹ و ۱۲۰، رامین ۱۳۵۰، شماره ۱۴۲.

- هنخامنشی، اشکانی، و ساسانی (۱۳۵۱) و سکه‌های طبرستان (۱۳۵۰) و ...
- ۵- مقالات متفرقه که عبارتند از: مختصری درباره کوه‌ها (۱۳۵۲)، پرندگان دز آشیب (۱۳۶۷) و یادداشتی برپایان نوشت شاهنامه (۱۳۷۲) و ...
- استاد در سحرگاه ۱۵ آبان سال ۱۳۸۱ بر اثر عارضه قلبی دار فانی را وداع گفت و اینک خانم ماندانا اعظمی - برادرزاده استاد - کمر همت بسته در حال جمع‌آوری و تدوین مجموعه آثار او است. امید که هرچه زودتر شاهد انتشار این مجموعه عظیم و جاودانه باشیم.
- با تشکر از سرکار خانم ماندانا عظیمی و جناب آقای غلامحسین صمدیان که بیوگرافی و کتاب‌ها و مقالات استاد را در اختیار این جانب قرار دادند.

منابع

- اجلاسیه هفتم همایش تاریخ و فرهنگ ایران، ۱۳۵۴.
- اخبار داخلی بانک ملی ایران، ۱۳۴۹، شماره ۱۳ و همچنین سخنرانی در کلوب لاتاری.
- اطلاعات (روزنامه)، ۱۳۵۰/۷/۲۰.
- انجمن فرهنگ ایران باستان (مجله)، ۱۳۵۲، شماره ۱۵ و ضمیمه بررسی‌های تاریخی ۱۳۵۲، شماره دوم.
- بررسی‌های تاریخی (مجله) ۱۳۴۷، شماره ۳ و ۴ و ۵.
- دستنویس‌ها ۱۳۵۶، ۱۳۶۸، ۱۳۶۷، ۱۳۶۴.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی